

Sygn. akt II UK 515/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku P. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddziałowi w W.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 16 grudnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 12 lutego 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

1. oddala skargę kasacyjną,

**2. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego na rzecz
adwokata M. S. kwotę 120 zł, powiększoną o stawkę podatku od
towarów i usług, tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy
udzielonej wnioskodawcy w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

P. K. odwołał się od decyzji organu rentowego z dnia 3 grudnia 2012 r.
odmawiającej przyznania emerytury, podkreślając, że organ rentowy nie doliczył

mu do stażu pracy dwóch lat prowadzenia działalności gospodarczej oraz umów agencyjnych w okresach od 3 czerwca 1988 r. do 31 października 1988 r. oraz od 26 maja 1989 r. do 31 października 1989 r.

Wyrokiem z dnia 4 października 2013 r. Sąd Okręgowy w W. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że w punkcie 1 zaliczył do okresów składkowych okresy trwania umowy agencyjnej od 3 czerwca 1988 r. do 31 października 1988 r. oraz od 26 maja 1989 r. do 31 października 1989 r., w punkcie 2 przyznał P. K. prawo do emerytury od dnia 1 stycznia 2013 r.

Sąd ustalił, że P. K., urodzony 28 października 1947 r., w dniu 19 września 2012 r. legitymuje się łącznym stażem emerytalnym wynoszącym ponad 20 lat, wliczając w to sporne okresy pracy wykonywanej na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej.

W ocenie Sądu Okręgowego, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, wydając decyzję, nie uwzględnił istniejącego stanu prawnego na dzień złożenia wniosku o świadczenie emerytalne. Mając to na uwadze, przywołał art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz. U. z 1983 r. Nr 31, poz. 146 ze zm.), w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 18 listopada 1994 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz. U. Nr 13, poz. 686), która weszła w życie z dniem 22 lutego 1995 r., zgodnie z którym obowiązkowe ubezpieczenie społeczne obejmuje osoby wykonujące odpłatnie pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia zawartej na okres co najmniej 15 dni i stwierdził, że w przypadku wnioskodawcy praca na rzecz „S.” w W. w okresie od 3 czerwca 1988 r. do 31 października 1988 r. oraz od 26 maja 1989 r. do 31 października 1989 r. trwała dłużej niż 15 dni.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy przyznał świadczenie od 1 stycznia 2013 r., ponieważ na ten dzień spełniony został warunek posiadania 20 letniego stażu pracy.

Na skutek apelacji organu rentowego, Sąd Apelacyjny, wyrokiem z dnia 12 lutego 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

Sąd Apelacyjny wskazał, że ocena podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu zawartych przez wnioskodawcę umów agencyjnych powinna być dokonywana według przepisów ówczesnie obowiązujących, a więc tych, które obowiązywały w okresie wykonywania przez wnioskodawcę umów agencyjnych, a nie według stanu prawnego istniejącego na dzień złożenia wniosku o świadczenie emerytalne.

W okresach dotyczących zawartych przez wnioskodawcę umów agencyjnych ze „S.” obowiązywała ustawa z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, w brzmieniu obowiązującym od dnia 8 czerwca 1983 r., a jej art. 1 ust. 1 uzależniał obowiązek podlegania ubezpieczeniu społecznemu od wykonywania pracy przez nieprzerwanie przynajmniej sześć miesięcy (ust. 3). Brak było zatem podstaw prawnych do zaliczenia zawartych przez wnioskodawcę umów agencyjnych ze „S.” do okresu składkowego. W świetle powyższego wnioskodawca nie spełnił wymaganego art. 28 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.; dalej ustawa emerytalna) warunku okresu składkowego i nieskładkowego przewidzianego dla mężczyzn w wymiarze 20 lat.

Wnioskodawca zaskarżył ten wyrok skargą kasacyjną, zarzucając mu naruszenie przepisów prawa procesowego mające wpływ na wynik sprawy, tj.: art. 217 § 1 w związku z art. 224 § 1 z art. 244 § 1 w związku z art. 227 w związku z art. 382 k.p.c., wyrażające się w ich niewłaściwym zastosowaniu, polegające na „nieprzeprowadzeniu (ani nieoddaleniu) dowodu z dokumentu w postaci decyzji organu rentowego z dnia 26 lipca 1999 r. i zamknięcie rozprawy bez dokonania oceny stanowiska organu rentowego wyrażonego w ww. dokumencie, z którego jednoznacznie wynika, iż organ rentowy uznał sporne w niniejszej sprawie okresy wykonywania przez odwołującego się pracy na podstawie umów agencyjnych (tj. okresy 03 czerwca 1988 r. – 31 października 1988 r. oraz 26 maja 1989 r. - 31 października 1989 r.) za podlegające zaliczeniu do ogólnego stażu pracy niezbędnego do przyznania prawa do emerytury, podczas gdy dokonanie oceny ww. dowodu (ewentualnie jego oddalenie) winno poprzedzać wydanie

merytorycznego rozstrzygnięcia przez Sąd drugiej instancji”; art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na niewskazaniu w uzasadnianiu wyroku Sądu drugiej instancji przyczyn, dla których Sąd w ogóle nie poddał ocenie ani nie oddalił dowodu w postaci dokumentu urzędowego, tj. decyzji organu rentowego z dnia 26 lipca 1999 r., podczas gdy obowiązek wskazania przyczyn, dla których Sąd odmówił dowodom mocy dowodowej został wprost wyartykułowany w tym przepisie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kluczowe znaczenie w niniejszej sprawie ma art. 6 ust. 2 pkt 13 a ustawy emerytalnej, który stanowi, że za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. okresy pracy na obszarze Państwa Polskiego wykonywanej na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia oraz współpracy przy wykonywaniu takiej umowy - objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki.

Skoro warunkiem zaliczenia spornych okresów do okresów składkowych jest podleganie obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pracy na obszarze Państwa Polskiego wykonywanej na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej, konieczne jest odniesienie się do przepisów obowiązujących w okresie, który podlega rozpatrzeniu, bowiem to one rozstrzygały o objęciu danej osoby obowiązkiem ubezpieczenia społecznego.

Trafny jest zatem pogląd Sądu Apelacyjnego, że zastosowanie w niniejszej sprawie miały przepisy ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, w brzmieniu obowiązującym w spornym okresie (od 3 czerwca 1988 r. do 31 października 1988 r. oraz od 26 maja 1989 r. do 31 października 1989 r.), tj. w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie – od 29 listopada 1991 r. - zmiany wprowadzonej ustawą z dnia 16 października 1991 r. o zmianie niektórych przepisów o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. Nr 110, poz. 474). W myśl art. 1-3 tej ustawy, obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym podlegały osoby

wykonyjące stale i odpłatnie prace na podstawie umowy agencyjnej, lub umowy zlecenia, zawartej z jednostkami gospodarki społecznej, przy czym pracę uważało się za wykonywaną stale, jeżeli trwała nieprzerwanie przynajmniej sześć miesięcy.

Nie ulega wątpliwości, że sporne okresy były krótsze niż sześć miesięcy, a z tego płynie wniosek, że wnioskodawca nie podlegał wtedy obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu, co nie pozwala, stosownie do przepisu powołanego na wstępie rozważań, na zaliczenie powyższych okresów do okresów składkowych.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, w ubezpieczeniach społecznych regułą jest kształtowanie sfery prawnej ubezpieczonych i instytucji ubezpieczeniowej z mocy prawa. Zasada ta znajduje odzwierciedlenie w art. 100 ustawy o emerytalnej, zgodnie z którym prawo do świadczeń w niej określonych powstaje (*in abstracto*) z dniem spełnienia warunków wymaganych do nabycia prawa. Prawo do świadczeń powstaje i istnieje niezależnie od decyzji organu rentowego, a tylko jego realizacja w postaci wypłaty świadczenia wymaga potwierdzenia decyzją (zob. np. uzasadnienie uchwały całej Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 20 grudnia 2000 r., III ZP 29/00, OSNAPIUS 2001 nr 12, poz. 418; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 sierpnia 2016 r., I UK 333/15, LEX nr 212089; z dnia 19 maja 2016 r., II UK 251/15, LEX nr 2082142).

Tym samym zadaniem organu rentowego, na etapie nabycia *in concreto* prawa, jest jedynie ustalenie, że zostały spełnione warunki uzyskania uprawnienia emerytalnego oraz jego konkretyzacja w drodze decyzji. Skoro decyzja organu rentowego ma charakter deklaratoryjny, a nie konstytutywny, to nie wywołuje ona żadnych skutków w sferze prawa *in abstracto*.

Z tego względu bez znaczenia dla prawa do emerytury wnioskodawcy ma decyzja z dnia z dnia 26 lipca 1999 r., na którą powołuje się skarżący, w której organ rentowy „uznał sporne w niniejszej sprawie okresy wykonywania przez odwołującego się pracy na podstawie umów agencyjnych (tj. okresy 3 czerwca 1988 r. – 31 października 1988 r. oraz 26 maja 1989 r. - 31 października 1989 r.)”. Sporne okresy nie mogły na jej podstawie nabyć przymiotu okresów składkowych w rozumieniu art. 6 ust. 2 pkt 13a ustawy emerytalnej, gdyż o tym decydują obowiązujące przepisy prawa, a nie „uznanie” organu rentowego.

W rezultacie zarzuty naruszenia przepisów postępowania są pozbawione znaczenia w niniejszej sprawie.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy, na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. i § 19 w związku z § 12 ust. 2 w związku z § 13 ust. 4 pkt 2 rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r. poz. 461 ze zm.) – w brzmieniu obowiązującym do 31 lipca 2015 r., orzekł jak w sentencji.

r.g.